

Asia: VN/10831/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Väliotsikot

Yleiset huomiot mietinnöstä ja siihen sisältyvistä ehdotuksista sekä ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanosta

Kaupan liitto lausuu lausunnossaan niiden lausumapyynnössä esitettyjen väliotsikoiden osalta, jotka se on katsonut kaikkein tarpeellisimmiksi, ja kiinnittää huomiota erityisesti esitettyjen muutosten vaikutuksiin työturvallisuusrikoksissa.

Esitetyt muutokset perustuvat ympäristörikosdirektiiviin sekä pakoterikosdirektiiviin. Kaupan liiton näkemyksen mukaan ympäristö- ja pakoterikosdirektiivit eivät edellytä yhteisösakkojen rangaistusasteikon laajentamista muihin rikoksiin eikä näin ollen yhteisösakkojen rangaistusasteikkoa tule laajentaa muilta osin.

Kaupan liitto pitää hallituksen esitysluonnoksessa tehtyä vaikutustenarviointia erityisen puutteellisena etenkin työturvallisuusrikosten osalta.

Huomiot syyteoikeuden vanhentumista koskevista ehdotuksista (rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentti)

Ympäristö- ja pakoterikosdirektiivit eivät edellytä yhteisösakkojen rangaistusasteikon korotusten laajentamista myös muihin rikoksiin. Kansallisen sääntelyn vieminen EU-vaatimuksia pidemmälle ei myöskään vastaa hallitusohjelman linjauksia.

Yhteisösakkoja käytetään erilaisissa rikostyypeissä, joista osa edellyttää tahallisuutta ja osa – kuten työturvallisuusrikokset – voi perustua lievään huolimattomuuteen. Tämän vuoksi rikosten luonne ja keskinäinen erilaisuus on otettava huomioon, jos seuraamusten tasoa aiotaan muuttaa.

Hallituksen esitysluonnoksesta puuttuu vaikutusten arviointi erityisesti työturvallisuusrikosten osalta, vaikka valtaosa yhteisösakoista tuomitaan nimenomaan näistä rikoksista – joinain vuosina jopa 90 %. Lisäksi esitysluonnoksesta puuttuu pohjoismainen vertailu työturvallisuusrikosten nykytilan ja skaalan kasvattamisen osalta. Esityksessä ei ole myöskään esitetty riittäviä perusteluja sille, miksi rangaistusasteikkoa olisi tarve muuttaa muiden kuin direktiivin edellyttämien pakote- ja ympäristörikosten osalta.

Työturvallisuusrikosten osalta ei tule korottaa yhteisösakkoja

Kaupan liiton mukaan työturvallisuussäntelyyn liittyvä rikosoikeudellinen vastuu Suomessa on selvitettävä kokonaisuutena. On arvioitava, missä kohdin työturvallisuusrikosten tunnusmerkistöä on tarpeen täsmentää tai muuttaa, jotta sääntely olisi perustuslain vaatimusten mukaista ja ennakoitavaa. Ennen kuin tämä perusteellinen arviointi on tehty, ei Kaupan liiton näkemyksen mukaan yhteisösakkojen korottamista voida harkita työturvallisuusrikosten osalta.

Rangaistavuus perustuu tällä hetkellä avoimiin blankosäännöksiin ja laajoihin valtuutuksiin, jotka ulottavat rikosoikeudellisen vastuun lakia alemman tasoihin säännöksiin. Tämä poikkeaa laajuudeltaan muusta työläinsäädännöstä, jonka rikkomisen rangaistavuus on lähtökohtaisesti rajattua ja pykälätasoisesti yksilöityä. Tämä myös synnyttää tilanteen, jossa työnantajalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta arvioida ennakolta rikosoikeudellisen vastuun laajuutta. Työnantajien ja näiden edustajien tulee olla tietoisia heihin kohdistuvasta rangaistusvastuusta, sen laajuudesta ja kaikista säännöksistä, joista rikosoikeudellinen rangaistusvastuu voi seurata ja tämä ei nykysäätelyssä toteudu. Siihen nähden yhteissakkojen korottaminen työturvallisuusrikosten osalta on kohtuutonta.

Nykyinen säntelymalli tarkoittaa, että aina kun työturvallisuuslakiin tai sen nojalla annettuihin asetuksiin lisätään uusia työnantajavelvoitteita, ne tulevat lähtökohtaisesti rikosoikeudellisen vastuun piiriin. Työturvallisuusvelvoitteet ovat samalla laajentuneet yhä enemmän teemoihin, joiden arviointi perustuu subjektiivisiin kokemuksiin tai vaikeasti määriteltäviin rajoihin, kuten työn kuormittavuuden hallintaan. EU-tasolla valmisteilla olevat muutokset lisäävät velvoitteita jatkossa entisestään. Näin ollen yhteisösakkojen korottaminen myös työturvallisuusrikoksissa lisäisi merkittävästi tilanteita, joissa työnantajille määrätään rikosoikeudellisia seuraamuksia myös lievistä tai tulkinnanvaraisista laiminlyönneistä.

Kaupan liiton näkemyksen mukaan oikeusministeriön tulee laatia selvitys ja kokonaisarvio siitä, mitä nykyiset työturvallisuusmääräykset rikosoikeudellisessa mielessä tarkoittavat, kuinka laaja rangaistusvastuu käytännössä on ja missä määrin sääntely täyttää perustuslain laillisuusperiaatteen. Selvityksessä tulisi tarkastella myös pohjoismaisia malleja, esimerkiksi sitä, pitäisikö työturvallisuusrikokset Suomessa luokitella vahinkorikoksiksi Ruotsin tapaan ja sitoa ne selkeästi määriteltäviin rikosnimikkeisiin kuten vaaran aiheuttamiseen tai vammantuottamiseen. Todettakoon myös, että työturvallisuusrikossäntelyn epäselvyys korostuu myös esihenkilöiden

oikeusturvan osalta ja kaupan alalla, jossa on paljon nuoria työntekijöitä ja esihenkilöitä, tämä korostuu entisestään.

Lisäksi työsuojeluvalvonnan rooli rikosvastuun käytännön muodostumisessa on nykytilassa niin merkittävä, että se korostaa tarvetta sääntelyn täsmentämiselle. Työsuojeluviranomaisen tarkastuskertomukset ohjaavat pitkälti sitä, mitä tapauksia käsitellään työturvallisuusrikoksina, ja käytännöt työsuojeluvalvonnassa voivat vaihdella. Tämä kasvattaa riskiä siitä, että seuraamukset eivät perustu selkeisiin, ennakoitaviin kriteereihin vaan yksittäisiin viranomaisratkaisuihin.

Kaupan liitto pitää ongelmallisena myös sitä, että lainsäätäjän alkuperäinen tarkoitus – rikosoikeudellisen vastuun rajaaminen vakavimpiin työntekijän turvallisuutta vaarantaviin tekoihin – ei toteudu. Käytännössä työturvallisuusrikkomuksia ei juuri sovelleta, vaan myös vähäiset teot luokitellaan rikoksiksi, joista voi seurata yhteisösakko. Jos yhteisösakkojen alarajaa vielä korotetaan, seuraukset työnantajille voivat muodostua kohtuuttomiksi tilanteissa, joissa rikosoikeudellinen vastuu perustuu lievään huolimattomuuteen tai monitulkintaiseen, epäselvään velvoitteeseen.

Nykyisen sääntelyn ongelmat – tunnusmerkistöjen epäselvyys, blankosääntelyn laajuus, takaisinkytkentöjen puutteet ja perusoikeusnäkökulmien sivuuttaminen – ovat olleet tiedossa pitkään. Nämä puutteet on korjattava ennen kuin rangaistusasteikkoja voidaan arvioida työturvallisuusrikoksissa. Kaupan liitto katsoo, että yhteisösakkojen korottaminen ilman tätä kokonaisarviota olisi kohtuutonta eikä vastaisi perustuslain edellyttämää rikosoikeudellisen sääntelyn täsmällisyyttä ja ennakoitavuutta. Siksi esitettyjä muutoksia yhteisösakkojen rangaistusasteikon korottamisesta ei tule viedä eteenpäin työturvallisuusrikosten osalta.

Huomiot rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavista, yhteisösakon asteikkoa koskevista muutosehdotuksista sekä ehdotuksista pakoterikoksia koskevan yhteisösakon asteikon osalta (rikoslain 46 luvun 13 §)

-

Huomiot törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskeviin pykäliin ehdotettavista muutoksista (rikoslain 15 luvun 10 § ja 34 a luvun 1 §) sekä niihin liittyvistä muutosehdotuksista (rikoslain 1 luvun 7 § ja 34 a luvun 15 §)

-

Huomiot ympäristön turmelemista koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 1 §) ehdotettavista muutoksista

- a) 1 momentti
- b) 2 momentti
- c) 3 momentti
- d) ehdotettava uusi 4 momentti

-

Huomiot ympäristörikkomusta ja tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeviin pykäliin (rikoslain 48 luvun 3 ja 4 §) ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot ehdotettavista uusista jäterikosta ja törkeää jäterikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 a ja 4 b §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ilmakehän heikentämistä ja törkeää ilmakehän heikentämistä koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 c ja 4 d §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 e ja 4 f §:t)

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta vieraslajirikosta koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 4 g §)

-

Huomiot luonnonsuojelurikosta koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 5 §) ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta ympäristön tuhoamista koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 5 b §)

-

Huomiot ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta koskevaan pykälään ehdotettavista muutoksista (rikoslain 48 luvun 10 §)

-

Huomiot rikoslain 48 ja 48 a lukuun ehdotettavista uusista soveltamisalasäännöksistä, jotka koskevat tietyissä tilanteissa luvan nojalla toimimisen rinnastamista ilman lupaa toimimiseen (rikoslain 48 luvun 7 a § ja 48 a luvun 4 b §)

-

Huomiot ehdotettavista uusista metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 a luvun uudet 3 c ja 3 d §:t) sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan rikoslain 48 a luvun 6 a §:ään ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot kansalaisuuslakiin, rajavartiolaitoslakiin ja Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot rikosrekisterilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot merenkulun ympäristönsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot luonnonsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot Suomen talousvyöhykkeestä annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettuun lakiin ehdot

-

Huomiot EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot muista ehdotettavista lainsäädäntömuutoksista

-

Huomiot ympäristörikosdirektiivin säännöksistä, joiden ei mietinnössä katsota edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

-

Huomiot ehdotusten pääasiallisten vaikutusten tarkastelusta

Kaupan liitto huomauttaa, että yhteisöosakkajien asteikon muuttamisesta ei ole tehty riittävää vaikutusten arviointia. Erityisesti työturvallisuusrikosten osalta arviointi on täysin puutteellinen, vaikka yhteisösakkorangaistukset kohdistuvat käytännössä kaikkein merkittävimmän juuri näihin rikoksiin.

Huomiot muita toteuttamisvaihtoehtoja koskevasta arvioinnista

-

Huomiot suhdetta perustuslakiin ja säätämisympäristöstä koskevasta jaksosta

-

Muut huomiot

-

Viertolahti Pilvikki
Kaupan liitto ry

Uvila Anniina
Kaupan liitto ry